

19. Мотивація праці та формування ринку робочої сили / За ред. П.Т. Саблука, О.А. Бугуцького. - К.: Урожай, 1993. – 416 с. – С. 71.
20. Дишлюк Н. Мотивація і поведінка людини в сфері праці // Україна: аспекти праці. – 1997. – № 3–4. – С. 9–11.

УДК 33.338.262.8

*Телега Н.Ю., здобувач,
Академія муніципального управління,
м. Київ*

СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ МІСТА

Одним з найефективніших методів сучасного менеджменту є стратегічне планування і управління. Дані методи широко застосовуються в ринковій економіці і вирішують завдання розвитку комерційних фірм чи здійснення комерційних проектів. Як свідчить практика, стратегічне планування може з успіхом застосовуватися не тільки в комерційній, а й в інших сферах суспільної діяльності. Висока ефективність використання стратегічного планування досягається при управлінні соціально-економічним розвитком міста. Однак не всі органи місцевої влади застосовують у своїй роботі нові методи управління.

Одним из эффективных методов менеджмента является стратегическое планирование и управление. Данные методы широко используются в рыночной экономике и решают задания развития коммерческих фирм или внедрения коммерческих проектов. Стратегическое планирование может с успехом применяться не только в коммерции, но и в других сферах общественной деятельности. Высокая эффективность использования стратегического планирования достигается при управлении социально-экономическим развитием города. Но не все органы местной власти используют в своей работе новые методы управления.

One of the most effective methods of modern management is strategic planning and administration. The given methods are widely used in the market economy and solve the task of commercial firm development or commercial project fulfillment. According to the practice, strategic planning can be successfully used in both commercial and other spheres of social activity. High effectiveness of strategic planning usage is achieved when the social and economic development of the city is being managed. However, not all local authorities use new management methods at work.

Постановка проблеми. Стратегічне планування являє собою особливий вид діяльності господарюючих суб'єктів територіальних органів виконавчої влади і законодавчої влади та держави в цілому, яка полягає в підготовці проектів стратегічних рішень, представлених у вигляді прогнозів терміном на декілька років, програм і планів, що передбачають подання таких цілей і стратегій розвитку відповідних

об'єктів управління, реалізація яких забезпечить їхнє ефективне функціонування в довгостроковій перспективі з урахування змінних умов зовнішнього середовища [3].

Діяльність по стратегічному плануванню повинна «пронизувати» всі ланки національної економіки – від первинної (господарюючого суб'єкта) до економіки в цілому – і являти собою взаємопов'язаний комплекс проектів стратегічних рішень.

Аналіз останніх досліджень. До розробки місцевих стратегій розвитку закликала конференція ООН по навколишньому середовищу і розвитку, що відбулася в червні 1992р. у Ріо-де-Жанейро. У підсумкових документах конференції записано: «Кожному місцевому органу влади слід розробити свою стратегію сталого розвитку». Рішення конференції покладені в основу політики сталого розвитку багатьох місцевих співтовариств. Участь у такій діяльності має добровільний характер. У розробці реалізації стратегії місцевого сталого розвитку беруть участь громадяни, адміністративні та владні структури, політики, господарники, профспілки, різні молодіжні, жіночі, релігійні й інші організації.

Нині аналогічна робота здійснюється також в органах місцевого самоврядування багатьох міст та районів України. Однак розроблені в регіонах стратегії, прийняті програми і плани місцевого сталого розвитку практично не реалізуються.

Мета. Загальна мета розвитку, місія місцевого самоврядування полягає у забезпеченні гідного і комфортного життя його населення, що оцінюються інтегральним показником «якість життя населення», який визначається як рівень забезпечення комплексу потреб в цілому і по їх категоріях.

Аспекти й інтегральні показники, що характеризують цільову функцію «якість життя населення»:

добробут – прибутки, ділова активність;

здоров'я – тривалість життя, захворюваність, травматизм, шкідливі звички (алкоголізм, наркоманія, паління, проституція і т.ін.), заняття фізкультурою і спортом, достатнє та раціональне харчування, організація відпочинку і лікування;

освіта – дошкільна освіта, загальна середня освіта, середня і вища фахова освіта, підвищення кваліфікації персоналу, загальноосвітні програми для населення, розвиток здібностей обдарованих осіб;

житлові умови – забезпеченість житлом, якість житла, благоустрій і інфраструктура території житлового фонду;

забезпеченість товарами і послугами – номенклатура наданих товарів і послуг, у т.ч. вітчизняними виробниками та через імпорт, якість товарів і послуг, ціни;

соціальне забезпечення – пенсії, допомога незаможним та інвалідам;

культура і духовне життя – розвиток літератури та мистецтва, книжкова справа, театр, кіно, художня самодіяльність і народні промисли, церква, обряди;

екологія – контроль за станом і захист навколишнього природного середовища, утилізація відходів, природоохоронні заходи;

безпека – злочинність, безпека на виробництві, транспортних засобів, на дорогах, житла, захист від стихійних лих, політична нестабільність, інформаційна безпека тощо;

права людини – дотримання конституційних прав людини.

Виклад основного матеріалу. Сучасне планування спрямоване на те, щоб жителі району, міста самі визначали стратегічні напрями свого розвитку, намічали практичні заходи для реалізації розробленої стратегії.

За своїм змістом план охоплює всі напрями розвитку міста: економічний, соціально-культурний, містобудівний, екологічний та інші. Він містить визначення цілей розвитку; аналіз потенціалу розвитку; використання наявних і створення нових місцевих переваг; розробку концепції розвитку; розробку плану конкретних дій і здійснення стратегії; аналіз ефективності та результативності плану, коригування цілей і методів досягнення.

Організація роботи із стратегічного планування оцінюється керівниками міста, які обрані населенням і мають певний політичний авторитет та підтримку.

Розробка плану – це серйозна професійна робота невеликого колективу фахівців у різних сферах міського управління. У роботі колективу (групи) беруть участь представники громади, управлінь адміністрації району, насамперед управління економіки, підрозділів соціального блоку, а також ділових кіл, громадських організацій, депутати тощо.

Створюється група з умовною назвою – агентство соціально-економічного розвитку, визначається її статус, склад, терміни робіт, повноваження. Першим завданням створеної групи є проведення роботи з визначення цілей розвитку. До цієї роботи поряд з фахівцями громади, районної адміністрації, комітету з економіки, фінансового відділу й інших залучаються зацікавлені групи міста: депутати районної ради, керівники промислових підприємств; громадські організації, представники бізнесу, комерційних організацій; потенційні інвестори.

Стратегічний план може спиратися на три стратегічні цілі: створення сприятливого клімату для бізнесу; інтеграція у світову економіку; поліпшення соціального середовища. Дані стратегічні цілі у свою чергу доцільно дезагрегувати у такий спосіб:

1. Створення сприятливого клімату для бізнесу: зняття надлишкових обмежень для нього; зниження податкового преса; розвиток ринку нерухомості; розширення ринку робочої сили; орієнтація фінансових

ресурсів на інвестиції в реальний сектор; формування зон динамічного міського розвитку.

2. Інтеграція у світову економіку: розвиток експортно орієнтованих виробництв; консолідація конкурентноспроможних виробників; розвиток науки, освіти, інноваційної діяльності; інтеграція в глобальну інформаційну сферу.

3. Поліпшення соціального середовища: розвиток освітнього, культурного та інтелектуального потенціалу міста; прискорене вирішення житлової проблеми, реформування житлово-комунального господарства; розвиток інфраструктури тепло-, водо-, газо-, електропостачання і каналізації; поліпшення якості адміністративного управління регіоном; підвищення рівня суспільної безпеки; поліпшення стану навколишнього природного середовища.

По кожному з пунктів формується програма дій, розписана в часі, за механізмами, по формах контролю і джерелах фінансування.

Органи управління містом постійно знаходяться в конкурентній боротьбі за інвестиції, нові робочі місця, високий життєвий рівень населення і перспективи соціально-економічного розвитку.

Як відомо, концепція – це управляюча ідея, яка втілює задум, конструктивний принцип різних видів діяльності.

На даному етапі розробки стратегічного плану виявляються пріоритетні напрями розвитку міста, необхідно робити остаточні висновки про цілі соціально-економічного спрямування з урахуванням нових тенденцій у розвитку регіону, місцевої специфіки й особливостей сучасного етапу розвитку української економіки.

Для досягнення основної мети розвитку міста – поліпшення якості життя населення – необхідно сприяти розвитку пріоритетних напрямів у таких галузях:

- економіка: розвиток наявних і залучення в район нових виробництв, створення нових високооплачуваних робочих місць, підтримка і розвиток підприємницької діяльності, розвиток нематеріального виробництва, інвестиційної та зовнішньоекономічної діяльності тощо;

- соціально-культурна сфера: розвиток освіти, охорони здоров'я, культури, соціального забезпечення, фізичної культури і спорту;

- екологія: розробка ресурсозберігаючих технологій; підготовка програми зменшення шкідливих викидів у навколишнє середовище та ін.

В стратегію розвитку економіки закладається, що місто має стати фінансово самодостатнім, тобто здатним покривати мінімально необхідні витрати на утримання бюджетної сфери за рахунок доходів місцевого бюджету. Для досягнення цього необхідно забезпечити вирішення наступних завдань:

1. Підтримка та розвиток підприємництва: запровадження податкової політики, що стимулює розвиток підприємництва; формування підприємницької культури, організація системи навчання, підготовки та перепідготовки кадрів; створення фондів підтримки підприємництва, проведення активної кредитної політики.

2. Розширення зовнішньоекономічної діяльності: відкриття спільних підприємств, освоєння технологій світового рівня; створення високооплачуваних престижних робочих місць; збільшення експортної складової продукції, що випускається.

3. Розвиток нематеріального виробництва: проведення структурної перебудови на діючих підприємствах, розширення таких видів діяльності, як маркетинг, дизайн, контроль якості, сервісне обслуговування; збільшення послуг.

4. Розвиток ринків праці, нерухомості, землі: створення ефективної системи підготовки кадрів; складання реєстру нерухомості, земельних ділянок.

5. Створення загальних сприятливих умов для бізнесу: розвиток дорожньої мережі; розвиток зв'язку і телекомунікаційних систем; поліпшення транспортного обслуговування (придбання і використання сучасних транспортних засобів).

Соціальна сфера міста представлена сформованою системою охорони здоров'я, освіти, культури, спорту і соціального забезпечення населення.

Аналіз сучасного стану соціальної сфери міст зумовлює необхідність нових підходів до вирішення проблем. Основою розвитку соціальної сфери повинно стати створення умов для ініціативної участі жителів району в запропонованих програмах.

Система освіти має орієнтуватися на підготовку кадрів, здатних працювати в умовах реалізації інноваційних проектів.

Необхідна пропаганда здорового способу життя, яка створює передумови для самостійної турботи жителів про своє здоров'я. Альтернативна система медичного забезпечення дозволить якісно змінити рівень обслуговування пацієнтів.

Впровадження елементів ринкової економіки в галузі культури і спорту сприятиме реалізації принципів самофінансування та розвитку тих напрямів, які будуть затребувані й у яких будуть зацікавлені жителі міста.

Сприятливі умови для розкриття творчого і трудового потенціалу інвалідів дозволять їм одержати роботу і додаткових доход.

Розвиток систем альтернативного добровільного страхування і недержавного пенсійного забезпечення приведе до підвищення рівня життя непрацездатного населення.

Основними чинниками, що негативно впливають на стан екології території, є наявність численних несанкціонованих смітників побутових відходів виробництва і споживання; забруднення атмосферного повітря,

води і ґрунту викидами шкідливих речовин від згоряння палива та автотранспорту; недостатня потужність каналізаційних систем.

Основний принцип стратегії – баланс інтересів людини і природи. Мета розвитку полягає у створенні оптимального екологічного середовища проживання для кожного жителя міста шляхом створення умов для активної участі населення в запропонованих програмах.

Головним напрямом в сфері зміни екологічної ситуації є формування екологічної культури; поліпшення еколого-естетичного стану території регіону; виробництво екологічно чистих продуктів харчування; створення екологічно безпечного виробництва.

При цьому необхідно вирішувати наступні завдання: розвивати культуру охорони навколишнього середовища; створювати заповідні (ландшафтні) території; удосконалювати систему санітарного і радіаційного контролю; скорочувати шкідливі виробництва; переходити до промислової переробки побутових і виробничих відходів; впроваджувати екологічно чисті види палива; установлювати шумозахисні системи. Реалізація поставлених цілей і завдань ґрунтується на впровадженні досягнень науки і техніки, практичному досвіді в галузі охорони навколишнього природного середовища.

На основі концепції соціально-економічного розвитку розробляються плани конкретних дій, що оформлюються у вигляді програм розвитку.

У процесі виконання програм має постійно вестися моніторинг соціально-економічного стану міста, порівняння даних моніторингу з цілями і критеріями розвитку, визначатися ефективність та результативність засобів.

Стратегічне планування може успішно використовуватися при проведенні антикризових засобів у місті, при управлінні масштабними інфраструктурними проектами. Формування і закріплення цілей діяльності підприємств та організацій може принести багато користі, особливо якщо цілі задовольняють стандартними вимогам вимірності, досяжності, орієнтованості в часі. Системний аналіз переваг, слабких сторін, можливостей і погроз для тієї чи іншої організації – могутній інструмент стратегічного управління, що приносить реальну користь для міста.

Прийоми стратегічного планування, формалізовані в бізнес-плануванні, уже досить широко застосовуються в практиці роботи підприємств і організацій. Однак повною мірою всі конструктивні елементи стратегічного планування й управління ще необхідно впровадити в практику роботи місцевого самоврядування.

У результаті можна зробити наступні висновки:

1. Стратегічний план розвитку міста являє собою управлінський документ, що містить взаємо залежне викладення цілей розвитку міста; шляхів досягнення поставлених цілей; потенційних можливостей досягнення успіхів; методів організації руху по обраних напрямках;

ресурсів, необхідних для досягнення поставлених цілей; способів використання ресурсів.

2. Основні характеристики стратегічного плану соціально-економічного розвитку міста: план виділяє позитивні та негативні сторони міста і прагне підсилити позитивні; він містить короткі ідеї та принципи, які орієнтують виробників товарів і послуг, інвесторів, адміністрацію та населення, допомагаючи їм приймати рішення з урахуванням стратегії майбутнього розвитку.

3. цикл стратегічного планування економічного розвитку міста можна представити наступним чином: визначення цілей розвитку; аналіз зовнішнього середовища; визначення сильних і слабких сторін міста; використання наявних створення нових місцевих переваг; розробка концепцій розвитку; розробка плану конкретних дій і здійснення стратегій; аналіз ефективності та результативності, коригування цілей і методів їхнього досягнення.

Використані джерела інформації:

1. Гапоненко А.Л. стратегическое планирование социально-экономического развития региона. – М., 1998. – с. 25.
2. Статистичний щорічник Києва за 2008 рік. – К.: «Консультант», 2009. – 386с.
3. Стратегическое планирование / Под ред. Э.А. Утина. – М., 1998. – с. 21.
4. Шаров Ю.П. Стратегічне планування в соціально-технічних системах і в місцевому самоврядуванні. – К.: Вид-во УАДУ, 1996. – 88с.
